

FIRAT ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

SAYI : 1

ELAZIG -1996

MALATYA VE ÇEVRESİNDE ZİYARET VE ZİYARET YERLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

GİRİŞ

Malatya merkez ve çevresindeki ziyaret yerleri hakkında bilgi vermeden önce, konuyu daha iyi ifade etmek için ziyaret kelimesi ve kutsal mekanın mahiyeti üzerinde durmak istiyoruz.

Ziyaret : Asıl Arapça olan ziyaret kelimesi lügatta bir mekanı gezmek, görmek ve incelemek gibi anlamlara gelmekle beraber ıstılahta kutsal olarak bilinen (ev, türbe, mezar, su, ağaç, taş... vb) değerlerin bulunduğu mekanlara gitmek, bu kutsal mekanlarda dua etmek, dilekte bulunmak, onlarla beraber olmak ve onların yardımını ummak maksadıyla yapılan geziler anlamına gelmektedir. Bu anlamı ile ziyaret yerleri adak yerleri olarak da isimlendirilebilir. Bu münasebetle Adak : Tanrıya, kutsal tanınan bir şahsa, bir yere (ağaç, su, taş, türbe, mezar...vb) bir şeye, herhangi bir dileğinin olması, yerine getirilmesi şartıyla adı bildirilerek yapılan şartlı bir vaad, bir söz, bazen şartlı bazen peşin (mum, para, seccade, vb.) bir and olarak münferid veya topluca yapılan davranış olarak görülmektedir.⁽¹⁾

İskender

OYMAK

F.Ü. İlahiyat Fak.

Felsefe Tarihi

Araştırma Görevlisi

1 Hikmet Tanyu, Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri, Ankara 1967, s. 9.

Kutsal mekan anlayışı içerisinde; suyu, kaynağı, kutsal kayış, taşla ilgili inançlar, ağaca (cam, çınar, ardiç, kayın ağacı vb...) bez bağlama, yatıra gidiş ve adakta bulunuş gibi inanç ve hareketlerin Türklerde Şamanizm'den kalmış adetler⁽²⁾ olduğu fikrinin ilmi olarak ısbatı mümkün değildir. İslamdan önce ve sonra da İslam memleketlerinde adakla ilgili davranışların olduğunu ve adak ile ilgili inanç ve davranışları dünyadaki toplulukların çoğunda gözlemlemenin mümkün olduğunu⁽³⁾ ve dolayısıyla belirtilen bu davranışların bir milletin malı olmadığını söyleyebiliriz. Bu davranışları sadece iktisadi, sağlık ve kültür ile ilgili görmek, bu şartların giderilmesi halinde dua ve adağın kalkacağını sanmak⁽⁴⁾ fikri de ilmi bir gerçeği ifade etmemektedir. Çünkü günümüzde iktisadi ve ilmi yönden ileri derecede olmalarına rağmen Amerika, Japonya, İngiltere vb. ülkelerde de bu tür ziyaretler görülmektedir. Türkiye'nin diğer illerinde olduğu gibi Malatya'da sağlık hizmetleri verildiği halde, kültürlü insanların da kutsal mekanlara tedavi maksadıyla ilgi gösterdikleri müşahede edilmiştir. İnsanlar, niyet, dilek-istek veya ihtiyaçlarını bir ziyaret yerine başvurarak adaklarla elde etmeye çalışmaktadırlar. Ancak İslam bilgileri dini açıdan, kabirlerin tezyini, kabirlerde mum yakma, türbelerin pencerelerine ve ağaçlara bez bağlama, "falan babanın türbesinde dua ederse bahtının açılacağı" vb. hususlarını İslam'da yerinin olmadığını⁽⁵⁾ belirtmektedirler. Bu davranışlar, din ile, eski inanç kalıntılarının, sihir, büyü pratiklerinin karışması kadar, insanların İslam Dinini yeteri kadar bilmemesi, ihtiyaç ve isteklerini gerçekleştirme zorluğu veya imkansızlığı, güvensizlik gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerle insanın kendi varlığını aşan, kendisine imkanlar sağlayabilecek çeşitli yerlere veya varlıklara yönelmesi din psikolojisi açısından önemli bir olay olarak görülmektedir.⁽⁶⁾

Türkler, İslamı kabul etmekle birlikte bazı inançlarını muhafaza ettikleri gibi, aynı zamanda Anadolu'da buldukları bazı inançların etki-

2 Fuad Köprülü, **Türk Tarihi Dinisi**, Darülfünun İlahiyat Fak. (Talebe Cemiyeti Neşriyatından) İstanbul, 1341, s. 91 Abdulkadir İnanı **Müslüman Türklerde Şamanizm Kalıntısı**, İlahiyat Fak. Dergisi Ankara 1952, c. IV, s. 19-30.

3 Hikmet Tanyu, a.g.e.s. 307.

4 Dr. Mediha Berkes, **Elvan Köyünde Bir Sosyal Araştırma** (Doktora Tezi) D.T.C. Fak. Dergisi, 1943, c. III, S. I, s. 135.

5 A. Hamdi Kasaboğlu, M. Şekvi Özmen, **"Hurafe ve Batıl İnanışlar"**, Diyanet İşleri Reisliği Mecmuası, C.I.S. 1, (Nisan 1956) s. 44-46, Ö. Nasuhi Bilmen, **Büyük İslam İlmihali**, İst. 1984, s. 264.

6 Hikmet Tanyu, a.g.e.s. 329.

sinde kalmışlardır. Mesela, mezarlara ve ağaçlara adak olarak çaput bağlamak en ilkel kabile geleneklerinde de vardır.⁽⁷⁾ Türklerin İslam öncesi dini sistem içinde mevcut olan atalar kültü, İslamiyetle birlikte Türklerin kutsal mekan fikrini türbe, yatır, dede mezarı, evliya vb. şekillerde Anadolu'ya taşınmasına sebep olmuştur. Bunu İslami bir takım motiflerle de zenginleştirerek bir kültür oluşturmuşlar.⁽⁸⁾

Genellikle yatırlar, erenler, evliyalar, dedeler (Türbe ve mezar) birbirleriyle eş anlamlı olarak belirtilmektedir. En eski yatırların, çoğu zaman Anadolu'ya fetih ve islamlaştırma mücadelesinde kahramanlıkları, kerametleri, faziletleri bulunan kimselere ait olduğu düşünülmektedir. Bunları müteakip tarikat öncüleri, şeyhleri, pirleri, babaları ve dedeleri zikredebiliriz.⁽⁹⁾ Bu dedeler, babalar, şeyhler ve pirlere içinde şehit ve gaziler olduğu gibi, özellikle dikkati çeken nokta bunların çoğunun birer tarikat'a bağlı zatlar olduğudur.⁽¹⁰⁾ Günümüzde de tarikatlara mensup şahısların çoğunluğunun türbe, mezar ve tekke ziyaretlerine, dilek ve adak'ta bulunma işlerine çoğu zaman taraftar olduklarını ve çeşitli menkıbeler anlatarak ziyaretçileri bu tür davranışlara teşvik ettiklerini Malatya genelinde müşahade ettik.

Kutsal mekanlar içerisinde ağaç, taş, su vb. ziyaret yerleri önemli bir yer tutar. Türk milletinin yurt tuttuğu her yerda dağ-ağaç vb. kültler⁽¹¹⁾ ve su kültüne⁽¹²⁾ rastlamak mümkündür. Ağaç, su vb. ziyaretler çoğu zaman bir evliya ile bağlantı kurmuş veya bir efsaneye karışmış, evliyanın hayatına girmiş veya veli'ye, yatıra çok yakın olmakla kutsallık kazanmış olduğu gibi, çeşitli sebep ve şartlarla kutsal tanıma vb. inançların kalıntı ve devamı gibi görmek mümkündür.⁽¹³⁾ Ancak kutsalın tayininde esas unsurlar eski Türk dini (Gök Tanrı Dini) ve İslamiyettir.⁽¹⁴⁾

7 Mehmed, Aydın; "Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili", IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Ankara 1992, C.IV, s. 38.

8 Harun Güngör, "Türklerde Kutsal Mekan Anlayışı" (Kayseri Örneği) Türk Dünyası Tarih Dergisi İstanbul, 1990, s. 43, s. 40.

9 Hikmet Tanyu, a.g.e, s. 321.

10 Hikmet Tanyu, a.g.e, s.300-301.

11 Abdulkadir İnan, "Türk boylarında dağ, ağaç ve pınar kültü" Makaleler ve İncelemeler (II. Baskı) Ankara, 1987, C. II, 253-259, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara, 1972, s. 48-65.

12 Abdulkadir İnan, "Türklerde Su Kültü İle İlgili Gelenekler" Makalalar ve İncelemeler, C.I., s. 491-495.

13 Hikmet Tanyu, a.g.e, s. 299.

14 Harun Güngör, a.g.m., s. 42.

Çoğu milletlerin yaşadığı destanlarından kaynaklanan önderlerine bağlı olarak gelişen ziyaret ve ziyaret yerleri, manevi ve milli varlığı koruyucu bir unsur olarak değerlendirilebilir. Zaman zaman ortaya çıkan hurafe ve batıl inançlar da bunların etrafında şekillenebilir. Ancak batıl inanç ve hurafeler yüzünden ziyaret motifini tamamen inkar etmek ve onu reddetmek doğru değildir kanaatindeyiz. Bizim bu çalışma amacımız Malatya ve çevresindeki ziyaret yerlerinin tesbiti, yok olmaya yüz tutan bu kültürün yazılı belge haline getirilmesine yöneliktir.

A- Malatya Merkez İlçe ve İlçeye Bağlı Yerlerdeki Türbe ve Mezar Ziyaretleri

1- KEŞŞAF HOCA

1862 yılında Malatya'da dünyaya gelen Keşşaf Hoca, Kirişçizade Mustafa Efendi'nin oğludur. Ermiş bir kişi olarak bilinen Keşşaf Hoca 1938 yılında Malatya'da vefat eder. Mezarı, Malatya merkez Kuyunu Mezarlığında olup betondan yapılmıştır.

Keşşaf Hoca hakkında bir çok Menkibe anlatılmaktadır. Bunlardan bir tanesi şöyle : Battalgazi ilçesinden Malatya'ya gelmekte olan bir şoför, ilçenin çıkışında Hoca'ya rastlar. "Gel Hocam seni şehire götürüyüm" der. Hocanın cevabı "sen yoluna devam et, ben giderim" der. O günde Cuma olduğundan şoför şehre gelir, arabasını Yeni Cami'nin yanına çeker, abdest almak ister. O sırada Keşşaf Hoca'yı musluğun başında abdest alırken görür ve hayretler içinde kalır.⁽¹⁵⁾

Keşşaf Hoca'nın mezarı, özellikle Cuma akşamları genç kızların akınına uğrar. Kadınlar ve kızlar kaderlerinin açılması için bu mezarı ziyaret ederler, dua okurlar, taş yapıştırırlar, mezarın üzerine pilav ve bulgur türü şeyler dökerler ve mezarın başında mum yakarlar. (Bkz. Resim 1) Ayrıca mezarın başında şişe kırarlar ve yan tarafta bulunan dikenli ağaç'a çaput bağlarlar. Eğer dilekleri gerçekleşirse Kurban keserler. Yaptığım incelemelerde günümüzde de buraya olan ilginin fazlasıyla devam ettiğini tesbit etmiş bulunmaktayız.

2- FADIL BABA

Fadıl Baba (Fadıl Koyunoğlu), Malatya merkez Çarmuzu mahal-

lesinde, Tepebaşı Camiinin kible yönünde bulunan mezarlıkta mermerden yapılmış bir mezar ziyaretidir.

Fadıl Baba 1918 yılında Malatya'da doğmuş olup, babasının adı Yusuf, annesinin adı Fatma'dır. Küçük yaştan itibaren bağ ve bahçe işleri ile uğraşmış ve çobanlık yapmıştır.⁽¹⁶⁾ Daha sonra ilim ve tasavvufu uğraşmıştır. Mevlana ve Halil İbrahim dergahında uzun süre kalmıştır. Geceleri sürekli namaz kıldığı, gündüzleri oruç tuttuğu ve namaz kılmaktan alnında secde izleri görüldüğü anlatılmaktadır.

Fadıl Baba'nın sağlığında kendisinden dua, feyz ve himmet almak için, yurdun çeşitli yerlerinden çok insanın ziyaret'e geldikleri anlatılır. 29.12.1981 tarihinde Malatya'da inzivaya çekildiği yerde vefat etmiştir. Vefatından sonra da kendisine gösterilen ilgi devam etmiştir. Şehir halkı her türlü sıkıntı ve hastalıklarından kurtulmak için burayı ziyaret edip, dua okuyarak dilekte bulunmaktadırlar. Kurban pek görülmemektedir. Dileği gerçekleşenler kendi evlerinde kurbanlarını kesiyorlar. Burası da özellikle Cuma akşamları ziyaret ediliyor.

3- DİLEK MEZARI

Malatya merkezi Sancaktar Mezarlığında eski lahit bir mezar ziyaretidir. Adı ve kimliği hakkında bir bilgi mevcut değildir. Kitabesi sökülmüş durumdadır. Rivayet'e göre bu mezar'ın bir Ermeni kıza ait olduğudur.

Genç kızlar kaderlerinin açılması için bu mezar'a taş yapıştırırlar, mum yakarlar ve mezarın yanında şişe kırarlar. Ziyaretler özellikle Cuma akşamları yapılır.

4- BABUKLU ZİYARETİ

Malatya-Merkez Sıtmapınarı semtinde Ancarlı mahallesine giderken yolun kenarında yer alan taş ve topraktan müteşekkil yüksekçe bir mezarıdır. Halk arasında Babuklu Ziyaret'i olarak isimlendirilmektedir.

Bu Yatır'ın gerçek adı ve tarihi kişiliği bilinmemektedir. Mezarın yanındaki evde oturan kadın'nun ifadesine göre mezar 250-350 yıllık olup burada yatan zat da Evliya olarak bilinmektedir.

Buraya özellikle Perşembe günleri ziyaretçi gelmektedir ve üç Perşembe üst üste ziyaret edilir. Burası çocuğu olmayan kadınlar, her-

çeşit hastalar ve dileği olan herkes tarafından ziyaret ediliyor. Ziyaret esnasında dua okunur, mezarın üzerinde mum yakılır, taş yapıştırılır ve mezarın yanında bulunan dut ağacına çaput bağlanır. Ayrıca hasta mezarın kenarında yatırılır ve dileği olanlar mezar'ın etrafında 3-5 defa dönerler. Dileği gerçekleşen ve hastalığı geçenler mutlaka burada Kurban keserler.

Mezarın yanındaki evde oturan kadın; geceleri Yatır'ın ayak seslerini duyduklarını, abdest aldığını gördüklerini, gece ışık yandığını ve gerek kendisinin gerekse çocuklarının bir kaç defa mezarın yanında namaz kılarken görüp korktuklarını anlattı. Günümüzde bu ziyarete ilgi devam etmektedir.

5. VENK ZİYARETİ

Malatya Merkez Venk Köyünde (Malatya-Elazığ karoyulunun şehir gösteren mevkiinde) bir tepede Ermeni Kilisesinin yanında bulunan bir Mezar Ziyaretidir. Yatır'ın adı ve tarihi kişiliği hakkında bilgi bulunmamaktadır. Yöre halkı Cercis Peygamber'in burada yattığına inanmaktadır.

Günümüzde kalbi sıkışanlar, sinir hastaları ve korkanlar bu ziyarete getirilirler. Hastalar mezarın yanına yatırılır, dua edilir, kurban kesilir. Bu ziyarete ilgi günümüzde halen devam etmektedir.

6. ÇOBAN DEDE :

Çoban Dede ziyareti, Malatya merkez'e bağlı Konak kasabasıdır. Horata Suyunun kaynağında bulunan Horasan Dede türbesinden 200 m. kadar yukarıda, Çoban Dede deresinin başlangıç noktasından bahçelerin bitişiğinde dallarına bez parçaları bağlanmış bir İdris Ağacı'nın bulunduğu yerdedir. Çoban Dede'nin burada gömülü olduğu anlatılır. Mezar belli değildir. Burada ilkbahar aylarında su kaynar, bu süre içerisinde genelde ziyaretçisi çok olur. Ziyaretçiler burada yemek yapar, dua okur ve ağaca çaput bağlayarak dileklerde bulunurlar.

Halk arasında anlatılan efsaneye göre Horasan Baba'nın Nebi adında bir kardeşi varmış, çobanlık yaparmış. Horasan Baba Horasan'ı terk edince çok dertlenmiş, hem çobanlık yapmış hem de kardeşini aramış. Çobanlık yapa yapa Beydağı'na gelmiş. Çoban Nebi Beydağında koyunlarını olatırken bir taşın gölgesine oturmuş, taştan oğullar duymuş, kırmaya başlamış, taşın kırıldığı yerden koça bir su çıkmış, orasın hemen göl olmuş, çoban Nebi değneğini suya atmış, deyneğin izini süre süre Horata'ya gelmiş, deynek orada çıkmış. Suyun kenarında bir türbe görmüş, sora sora onun kardeşine ait olduğunu öğrenmiş.

Çoban Nebi kardeşini bulunca iyilere karışmış ve halka demiş ki "Kırk gün içinde ölürsem beni deyneğimin çıktığı Horata Suyu'nun gözesine gömün" Kırk gün içinde ölmüş suyun gözesinin yanında ağacın gölge kısmına gömmüşler. O zamandan sonra her bahar Çoban Nebi'nin mezarının yanında su üç gözeden patlamaya başlamış. Her bahar çiçekleri açtığında su üç kere patlar, üç kere çekilirmiş. Halk o suyun gözesine Çoban Dede'nin adını vermiş. Su çekilince Çoban dede suyunu salmıyor demişler. Suyun gözesi patladığında halk buradaki idris ağacına çaputlar bağlar, dilekler diler, kurbanlar keser ve kurbanların etinden pişirilen eti, pilavları dağıtırlar.⁽¹⁷⁾ Ziyaretçiler iğır zamanlarda da bu ağaca çaput bağlayarak dilek tutulmaktadır.

7. HORASAN BABA (Dede)

Malatya Merkez Konak Kasabasında, Horata suyunun çıktığı yerde, betondan yapılmış kare mekanlı kubbeli bir türbedir (Resim-2).

Türbenin içinde bir tane mezar bulunmaktadır ve türbe sergilidir. Giriş kapısının yanındaki pencerenin iç kısmına dilek tutularak taş yapıştırılmaktadır. (Bkz. Resim: 3) Fotoğrafta görülen kadın "Allah'ın Kızımın dileğini kabul et" diyerek taş yapıştırdı, daha sonra da kızın kendisi taş yapıştırdı.

Horasan Baba hakkındaki bilgiler efsanelere dayanmaktadır. Efsane'ye göre : Horasan Valisi olan Horasan Paşa, halka çok eziyet edermiş. Bir gece rüyasında halkın kendisine işkence yaptığını, cehennemde yandığını görmüş, korkmuş, tövbe etmiş, Allah'a yalvarmış ve mevkiini ve zenginliğini bırakarak kaçmış, kaçarken Beydağı'na gelmiş, oradan Konak'a gelmiş, çevrede su yokmuş yanında oturduğu bir taşa asasını vurmuş su fişkırmış ve buraya yerleşmiş. Sonraları mal-mülk edinmiş. Halk O'nu ululardan saymış ve Horasan Paşa yerine Horasan Baba denilmeye başlanmış. Oradaki suya da Horata denmiş. O buz gibi sudan içenin dileklerinin gerçekleşeceğine inanılmış ve daha sonra bu bölgenin adı Horata olarak anılmaya başlanmış.

Horasan Baba herkese iyilik ve yardımı ile tanınmış, gün gelmiş ölmüş, yöre halkı O'nun suyunun kıyasına gömmüşler, bir de topraktan türbe yapmışlar. Türbelere karşı olan Yüzbaşı Mümtaz, türbeyi yıktır-mış ve bu davranışından dolayı çarpılmış, kırk gün içinde de ölmüş. Bu olay Seyd Ahmet adında bir delikanlının rüyasına düşmüş. Askere gidip geldikten sonra türbeyi yapmaya söz vermiş...

17 Efsanelerimiz, İnönü Üniversitesi Efsane derleme yarışması, yayına hazırlayanlar, Prof. Dr. Cavit Kavcar, Öğretim Görevlisi Mehmet Yardımcı, İ. Üniversitesi Yayını, 2. Baskı, Malatya, 1990, s. 51.

Seyyid Ahmet türbeyi daha geniş bir şekilde yeniden yapmış. Bir müddet sonra yolu genişletmek için Türbeyi geriye almak istemişler. Horasan Baba, ustanın rüyasına girmiş, usta çok korkmuş ve bu işten vaz geçmiş. Bundan sonra kimse bu türbeye dokunmamıştır, en son, Belediye şimdiki şekliyle düzenlemiştir.⁽¹⁸⁾

Günümüzde burası Malatya'nın en güzel sayfiye yeri olarak kullanılmaktadır. Türbeye gelen ziyaretçiler dua okuyorlar, bazıları iki rekat namaz kılıyor, mezarın üzerine para atıyorlar, buğday ve bulgur döküyorlar, mum yakıyorlar ve gerek mezar taşına gerekse pencerenin iç duvarına dilek tutarak taş yapıyorlar. Dileği gerçekleştirenler burada mutlaka kurban keserler. Duvarlarda "Allah'ım beni kaza ve belalardan koru". "Allah'ım bana yardım et" gibi yazılar bulunmaktadır. Yağmur duası da burada yapılır.

Genç kızlar bu ziyarete dileklerinin gerçekleşmesi için gelirler. Ayrıca psikolojik rahatsızlığı olanlar, vücudunda ağrıları olanlar ve hasta çocuklar buraya getirilmektedir. Başka dilekleri olanlar da ziyarette bulunuyor. Buradaki suyun da bütün dertlere deva olduğuna inanılır. Özellikle Perşembe ve Pazar günleri ziyaret edilir.

9. HACI BAYRAM

Malatya merkez Bulgurlu köyünde kerpiç ve üzeri toprak örtülü bir türbedir. Yöre halkı burayı Hacı Bayram ziyareti olarak isimlendirmektedir. Bu zatın nereden, ne zaman geldiği ve ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir.

Yöre halkı bu ziyaret mahallini korur, temiz tutarlar. Çeşitli sıkıntıları ve hastalıkları olanlar bu ziyarete gelip, dua okurlar, türbenin içinde oturur ve dilekte bulunularak kurban adarlar. Dileği gerçekleştirenler adaklarını burada kesip, pişirir ve dağıtırlar.

B- Malatya Merkez İlçe ve İlçeye Bağlı Yerlerdeki Yaygın Kutsallıklar

1- Ulu Ağaç (Ağaç Ziyareti)

Malatya Merkez ilçeye bağlı Erenli kasabasının hemen doğusunda yükselen, yüksek tepenin üzerinde asırlık bir meşe ağacıdır. Çevrede başka hiç ağaç yoktur ve tepe dik olmasına rağmen patika yollar mevcuttur. Bu ziyaret ağacı mevki ve konum itibarıyla çevre köylere hakim durumdadır. (Bkz. Resim-4)

Yöre halkı çeşitli sıkıntı, dilek ve ağırları için buraya yiyecekler alıp gelirler. Ziyaretçiler, etrafı taşlarla çevrilmiş olan ağacın kuzey kısmında bırakılan boşluktan geçip ağacın altına otururlar. Ağırları olanlar taşlarla çevrili olan alanda yatarlar ve oradaki taşları vücutlarının ağrıyan yerlerine sürerler. Ağacın kök kısmında oyuk olan yerden toprak alıp yerler ve ağacın alt dallarına çaput veya iplik bağlarlar. Hatta pilav ve benzeri yemeklerden taşların üzerine de dökerler.

Ağaç kutsal olarak düşünüldüğünden kesinlikle ağaca, çevresine ve dallarına zarar verilmez. Bu ulu ağaç çevre köylüler tarafından ziyaret edilmektedir.

2- Ziyaret

Malatya Merkez ilçeye bağlı Düzyol köyünün doğusunda bahçelerin bitiminde küçük bir tepedir. Tepenin birkaç yerinde su sızmaktadır. Bu mekanın etrafı basit taşlarla çevrilmiştir. Yaygın adı ziyarettir.

Çevre köylerden bu ziyarete derideki kızarıklık ve mantar hastalığı için gelirler. Hastalar tepede çıkan su ve toprak karışımı kırmızimsı çamuru hastalıklı bölgeye sürerler, hatta evlerine de götürürler. Ziyaretçiler evlerinden getirdikleri yiyecekleri burada yiyip, bir kısmını da ziyaretteki taşların üzerine bırakırlar.

3- Şifalı Su

Malatya Merkez ilçeye bağlı Dilek Kasabası ile Göçmen köyü arasındadır. Burada küçük bir kaynak-suyu bulunmaktadır. Yöre halkı buraya Kara Abdal demektedirler. Mezar kalıntısı olmadığı için gizli yatır olarak kabul edilmektedir.

Sarılık, kansızlık ve gelişmeyen çocukları Kara Abdal'a getirirler, burada pınarın suyuyla yıkarlar. Suyundan içirirler ve dua ederler.

4. Hz. Ali'nin Atının Ayağının İzi

Malatya merkez Erenli Kasabasının doğusunda yer alan tepenin alt kuzey kısmında büyükçe bir taş olup ortası çukurdur. Yöre halkı taş'a zarar vermekten kaçınmaktadır.

5. Ziyaret

Malatya Merkez ilçeye bağlı Bahçebaşı kasaba merkezinde büyük bir çınar ağacı ve yanındaki pınardan oluşan bir ziyarettir.

Bu pınarın suyunun her derde deva olduğuna inanılır. Ayrıca çınar ağacının kök kısmındaki oyuktan, çocuğu olmayan kadınlar geç-

mek suretiyle çocuk sahibi olacaklarına inanırlar. Kırklı çocuklarda ağacın oyuk kısmından geçirirler. Bu çınar ve su için çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Yaygın olan rivayete göre Battalgazi buradan geçerken bu pınardan atına su vermiş ve elindeki deyneği pınarın yanına düşmüş, daha sonra bu büyümüş ulu bir çınar olmuş.

6. Ziyaret

Malatya Merkez ilçeye bağlı Merdivenler Köyü'nün doğu kısmında bir tepenin üstünde bulunan bir ağaç ziyaretidir. Ağaç meşe olup etrafı taşlarla çevrilmiştir. Yöre halkı çeşitli hastalık ve dilekleri için bu ziyarete gelmektedirler. Ziyaret esnasında getirilen yiyecekler yenilip, bir kısmı da orada bırakılır ve dilek tutularak ağaca çaput bağlanmak suretiyle ziyaret tamamlanır.

7. Ziyaret

Malatya Merkez Sancaktar Mahallesinde bulunan bir ağaç ziyaretidir. Ağacın cinsi dut olup, daha ziyade kırklı çocuklar getirilmektedir. Hasta, ağacın etrafından üç defa döndürülür. Ziyaret özellikle çarşamba günü öğle namazından önce yapılmaktadır. Ziyaret yapıldıktan sonra getirilen yiyecekler dağıtılır.

Değerlendirme

Malatya merkez ve köylerdeki ziyaret yerlerini incelediğimiz zaman bunların; a) Mezarlar b) Ağaçlar c) Taşlar d) Su kaynakları olduğunu görürüz. Bunlardan mezarları: 1) Üzerinde yapı bulunan mezarlar, 2) Üzerinde yapı bulunmayan sade taşlarla çevrili mezarlar olarak tasnif edebiliriz.

Kutsal kabul edilen bu ağaçlar ziyaret edilirken öncelikle bunlara bez-çaput bağlanmakta, dilekler tutulmakta ve bu dileklerin gerçekleşmesi için dua edilmektedir.

Taşlarla ilgili inanışlarda özellikle Hz. Ali motifi göze çarpmaktadır. Ayrıca bazı türbe ziyaretlerinde dilek maksadıyla duvarlara taş da yapıştırılmaktadır.

Su kaynakları ise, şifa bulmak ve tedavi olmak maksadıyla ziyaret edilmektedir.

Kendisinde maddi ve manevi güç olduğu kabul edilen ve çeşitli faydalar umularak ziyaret edilen kutsal yerlerin ziyaret edilme sebeplerini başlıca iki noktada toplayabiliriz.

1- Manevi Maksatla Ziyaret : Kutsal yerleri ziyaret edenlerin

bir kısmının ziyaretleri maddi amaçlı olmayıp, sadece orada dua etmek, Allah'a yalvarmak, manevi bir haz ve feyiz almak içindir. Bu kimseler orada adak adama, kurban kesme, çaput ve bez bağlama davranışlarında bulunmadığı gibi, bu mekanlarda namaz dahi kılmamaktadırlar. Sadece üç ihlas bir fatiha okuyup, bu surelerin sevabını orada yatan yatırın ruhuna bağışlamaktadırlar. Bu ziyaretçiler, ziyaret yerinden ve yatırdan hiçbir şey talep etmemektedirler, taleplerini Allah'tan beklemektedirler.

2- Maddi Menfaat Temini İçin Kutsal Yerleri Ziyaret : Bu tür ziyareti yapanlar aslında ziyaret yerinden direkt olarak maddi bir şey istememekte olup, esas istekleri Allah'tandır. Ancak ziyaret ettiği yeri adeta isteğinin kabulü için bir vasıta olarak kullanmaktadırlar. Fakat bazı durumlarda ziyaret mahali veya yatır, birinci plana dahi çıkarak herşeyi onun sağlayabileceği gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. İşte bu noktada, çaput, bez bağlama, dilek, taşları yapıştırma, duvarlara dileğini ifade eden yazılar yazma, mum yakma, kurban kesme, su içme, suyla yıkanma, toprak yeme, taşı vücuduna sürme ve benzeri bir takım motifler çıkmaktadır. Bu tür ziyaretlere daha çok kadınların ilgi gösterdiği müşahade edilmiştir.

Genel olarak ziyaret amaçlarını şöyle özetleyebiliriz:

- a) Hastalıklardan şifa bulmak,
- b) Çocuk sahibi olmak veya çocuğu yaşamıyanların çocuğunun yaşamasını sağlamak,
- c) Yağmur duası yapmak,
- d) Dilek tutmak ve adak adamak,
- e) Evde kalmış kızların kısmetinin açılmasını sağlamak,
- f) Mal, mülk sahibi olmak,
- g) Yatırın tavsiyesini almak.

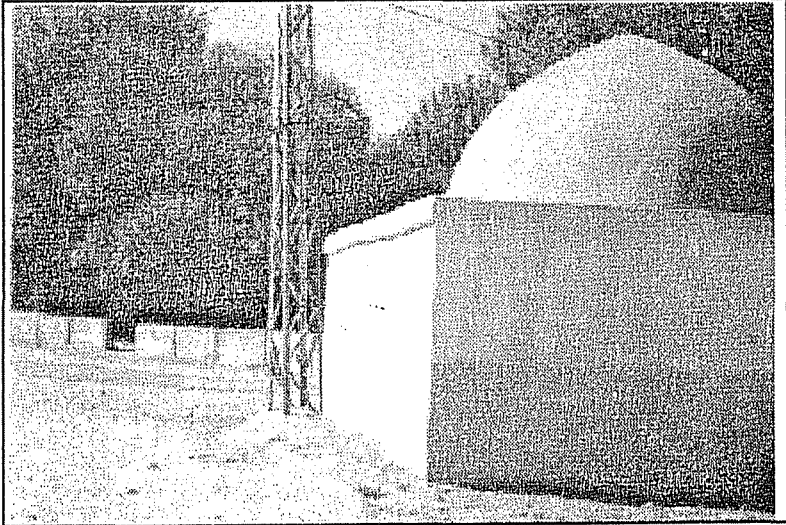
Yukarıda saydığımız maddi amaçlarla ziyaret edilen yerlerin bir kısmı daha çok belirli günlerde (Perşembe, cuma, pazar) ziyaret edilmektedir. Hatta üç perşembe üst üste ziyaret edilen ve adak adanılan ziyaretler de vardır. Babuklu ziyareti, ile Keşşaf Hocanın Mezarı bunlardandır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Malatya ve çevresinde de türbelere, yatırlara ağaçlara, taşlara adak adamak, çaput bağlamak, akarsuları kutsal saymak gibi inançlar, bölge

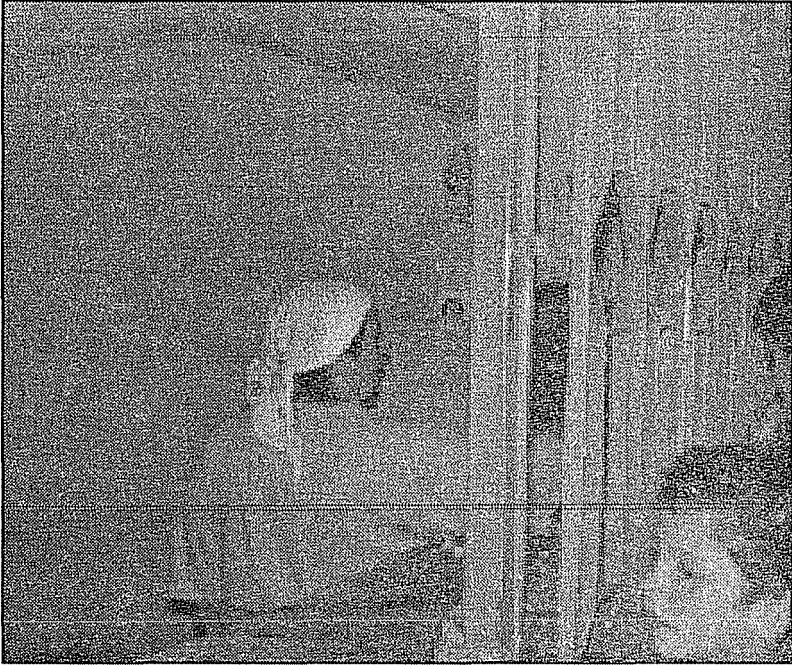
insanının İslam inancıyla birlikte yaşamaktadır. Bölge halkı arasında hakim olan inanç İslam dinidir. Ancak halk sıkıntılarını, dertlerini defetme, dilek ve isteklerini temin etme yolunu ararken, ecdadından gördüğü bir takım pratikleri de İslam Dini'nin yanında halk inançları dediğimiz uygulamalarla devam ettirmektedir. Fakat zamanla halk inançlarına hurafeler karışmıştır, bu halk inançları hurafelerden arındırıldığı takdirde milli ve manevi kimliği koruyucu unsurlar olarak özelliklerini devam ettirebilirler.

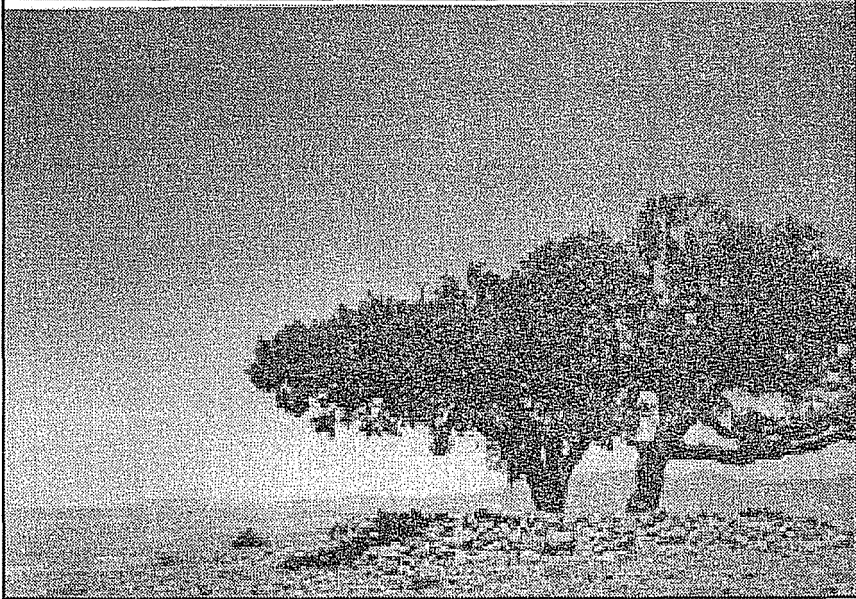
(Resim : 1)

(Resim : 2)

(Resim : 3)

(Resim : 4)